

> Retouradres Postbus 20701 2500 ES Den Haag

de Voorzitter van de Tweede Kamer  
der Staten-Generaal  
Plein 2  
2511 CR Den Haag

Datum 18 december 2020  
Betreft Voortgang van de aanbevelingen van het OvV-rapport  
'Draadaanvaring Apache-helikopter tijdens nachtvliegen' en stand van  
zaken evaluatie plan van aanpak «Een veilige defensieorganisatie»

Uw Kamer ontvangt via de Minister van Justitie en Veiligheid een overzicht van de wijze waarop door de betrokken verantwoordelijke departementen invulling is gegeven aan de aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor veiligheid (OvV) die gedaan zijn in een specifiek jaar. Dit jaar ontvangt u een overzicht betreffende de aanbevelingen uit 2018. Voor Defensie is in 2018 het onderzoeksrapport 'Draadaanvaring Apache-helikopter tijdens nachtvliegen' (Kamerstuk 34 775 X nr. 140) door de OvV uitgebracht. Met deze brief informeer ik u, mede namens de Minister, over de uitkomsten van het haalbaarheidsonderzoek naar het plaatsen van actieve waarschuwingssystemen aan boord van helikopters (aanbeveling 1 van 3). Daarnaast ga ik in op het aantal uren dat een Apache-vlieger per jaar vloog in 2019 en in 2020 en geef ik een doorkijk naar 2025 (aanbeveling 2 van 3). Verder informeer ik u over de stand van zaken betreffende de evaluatie van het plan van aanpak «Een veilige defensieorganisatie».

### **Haalbaarheidsonderzoek actieve waarschuwingssystemen helikopters**

In het onderzoeksrapport van de OvV is de aanbeveling opgenomen om de mogelijkheden voor het plaatsen van actieve waarschuwingssystemen aan boord van helikopters te bestuderen zodat hoogspanningsleidingen beter worden opgemerkt (aanbeveling 1). Defensie heeft het Nederlands Lucht- en Ruimtevaartcentrum (NLR) een haalbaarheidsonderzoek laten doen naar onder meer actieve waarschuwingssystemen voor helikopters. Dit onderzoek was in augustus 2020 gereed en hieruit blijkt dat op dit moment integratie van een dergelijk systeem op de Apache D- en E-varianten vrijwel onmogelijk is. Zo is op de neus van de Apache D- en E-varianten onvoldoende ruimte voor de sensoren. Verder is integratie in de cockpit en avionica complex. Daarnaast zal de integratie van een actief waarschuwingssysteem veel tijd vergen en gepaard gaan met hoge kosten en ontwikkelrisico's, mede omdat wordt afgeweken van de gevoerde configuratiestandaarden van de Apache. Deze uitdagingen zijn van vergelijkbare aard voor de andere helikoptertypes. Investeren in actieve waarschuwingssystemen in afwijking van de bestaande-configuratie acht ik daarom vooralsnog niet opportuun.

Dit is conform hetgeen ik meldde in de beleidsreactie op het rapport van de OvV, waarvan u een afschrift ontving op 21 februari 2019 (Kamerstuk 35 000 X nr. 100). Defensie voert namelijk vanuit financiële en operationele redenen het beleid de US-configuratiestandaard in beginsel te volgen. De ontwikkelingen op het

gebied van waarschuwingssystemen voor helikopters zal ik wel nauwlettend blijven volgen voor toekomstige updates.

Voor de korte termijn zet ik in op verbeterlagen in de procesketen. Ik neem het advies van de NLR over om het informatieproces over bekende draden en obstakels verder te verbeteren. Zo heeft Defensie twee nieuwe specialistische personele functies aangemaakt om kaarten te verbeteren, wordt blijvend geïnvesteerd in bewustwording bij vliegers over de gevaren van laagvliegen en introduceert Defensie een *Electronic Flight Bag*. Deze maatregelen zijn verder uitgewerkt bij aanbeveling 3 in het overzicht dat uw Kamer ontvangt van de Minister van Justitie en Veiligheid.

### **Aantal vliegers per vlieger**

Ik meldde in de beleidsreactie op het rapport van de OvV onder aanbeveling 2 dat richting 2025 het aantal gemiddelde uren per Apache-vlieger per jaar naar 180 uur groeit als gevolg van extra budgettaire investeringen en het project *Multi Ship Multi Type* (MSMT) dat voorziet in simulatoren voor Apache- en Chinookhelikopters. Defensie verwachtte in 2020 op de NAVO norm van 180 gevlogen vliegers per vlieger uit te komen. Hierbij informeer ik uw Kamer dat vanwege problematiek met de rotorbladen van de Apache in 2019 en de impact van COVID-19 in 2020 geen 180, maar circa 130 vliegers per Apache-vlieger in beide jaren zijn gemaakt (Kamerstuk 34 919 nr. 69). Met name oefeningen ten behoeve van het optreden in het hoogste geweldsspectrum konden niet worden gerealiseerd. Dit heeft echter geen gevolgen voor de basisvliegvaardigheden van de vliegers. Vooralsnog is de verwachting dat in 2025 de NAVO norm van 180 uur per vlieger wordt gehaald, zoals gemeld in de beleidsreactie.

Voor overige gezette stappen in relatie tot het rapport van de OvV 'Draadaanvaring Apache-helikopter tijdens nachtvliegen' verwijs ik naar het overzicht van de Minister van Justitie en Veiligheid.

### **Evaluatie van het plan van aanpak veiligheid**

Met het plan van aanpak «Een veilige defensieorganisatie» heeft Defensie de lijnen uitgezet voor een veilige organisatie. Tijdens het algemeen overleg Veiligheid Defensie van 8 september 2020 heb ik u gemeld dat de evaluatie voor het einde van onze regeerperiode voltooid zou zijn.

Ik acht het van belang een externe partij de evaluatie op zich te laten nemen. Dit borgt de integriteit en onafhankelijkheid van de evaluatie. Daarom heb ik de Audit Dienst Rijk (ADR) gevraagd de evaluatie uit te voeren.

Naar verwachting start de ADR de evaluatie in het begin van 2021. De latere aanvang van de evaluatie komt voort uit het proces van het samen met de ADR komen tot een afgebakende evaluatie-opdracht. Dit duurt helaas langer dan beoogd.

Ik verwacht dat de ADR de evaluatie medio 2021 gereed zal hebben. Uw Kamer wordt geïnformeerd over de uitkomsten.

*DE STAATSSECRETARIS VAN DEFENSIE*

Drs. B. Visser